



Foto: Anda van Riet

Vaardigheid Engels en Duits van Nederlandse leerlingen in Europees perspectief

Het ESLC, een vergelijkend onderzoek naar de vaardigheidsniveaus moderne vreemde talen in Europa, is afgerond. De resultaten zijn geruststellend, want de Nederlandse leerlingen doen het goed. Tegelijkertijd toont het onderzoek aan dat het nog beter kan.

ERNA GILLE & JOKE KORDES

De European Survey on Language Competences (ESLC) is het eerste internationale onderzoek naar de vaardigheid van leerlingen in vreemde talen in opdracht van de Europese Commissie. Aan dit onderzoek hebben zestien Europese landen en taalgemeenschappen deelgenomen: drie taalgemeenschappen van België (Duits, Frans en Vlaams), Bulgarije, Engeland, Estland, Frankrijk, Griekenland, Kroatië, Malta, Nederland, Polen, Portugal, Slovenië, Spanje en Zweden. Het onderzoek betreft vijf Europese talen: Engels, Duits, Frans, Spaans en Italiaans. In elk deelnemend land zijn de twee meest onderwezen vreemde talen uit deze vijf getoetst, en wel voor lezen, luisteren en schrijven. In Nederland zijn dit Engels en Duits. Het is de bedoeling dat dit onderzoek periodiek plaatsvindt.

In de betreffende landen zijn leerlingen in het laatste jaar van lager secundair onderwijs of in het tweede jaar van hoger secundair onderwijs getoetst die de specifieke taal op het moment van toetsafname in hun vakkenpakket hebben en voorafgaand aan het leerjaar van toetsafname minstens één leerjaar les hebben gehad in deze taal. In Nederland betreft dat leerlingen in leerjaar 4 van vmbo met Engels of Duits in hun vakkenpakket en in leerjaar 3 van havo/vwo. In het vierde leerjaar van het vmbo

is Duits een keuzevak. Hierdoor zijn voor Duits de havo/vwo-leerlingen oververtegenwoordigd in het onderzoek.

Het Nederlandse rapport beschrijft de resultaten voor Nederland ten opzichte van andere landen, het verschil in context waarin het onderwijs plaatsvindt (bijvoorbeeld het opleidingsniveau van de docenten, of het leerjaar waarin de vreemde taal voor het eerst onderwezen wordt) en verder het verschil in resultaat tussen categorieën leerlingen binnen Nederland (bijvoorbeeld tussen jongens en meisjes), verschillen in de organisatie van onderwijs in Engels en Duits en scholen met een versterkt talenprofiel en tweetalig onderwijs in Nederland.

Schrijfpogaven

Op de ESLC-site van de Europese Commissie zijn voorbeelden te vinden van het soort opgaven dat gebruikt is voor het onderzoek. Als voorbeeld staat in kader 1 een schrijfpogave Engels die ontwikkeld is voor B1-niveau en in kader 2 de uitwerking ervan door twee leerlingen. De leerlingwerken zijn beoordeeld op twee aspecten: communicatie en taal. Communicatie is het vermogen de onderwerpen goed uit te werken, het gebruik van de juiste stijl en het juiste taalregister. Bij taal is beoordeeld in hoeverre leerlingen een coherente boodschap kunnen overbrengen met de correcte woordenschat en

FAVOURITE FAMILY MEMBER

This is part of an email you receive from an English pen friend:

In your next email, tell me about someone in your family that you like a lot. What sorts of things do you do together? Why do you get on well with each other?

Write an email to your friend, answering your friend's questions. Write 80–100 words.

Kader 1. Voorbeeld van een taak voor Engels schrijven ontwikkeld voor B1-niveau

Hallo,
My family is great and I love it, but I love my mother the most. We always going shopping together, or do some funny different stuff. I love when we watching a scary movie. We making so much popcoen and laughing all the time. My mother is always with me, that is why I love her so much. She is the strongest person in the world. It is so funny with her. We love singing and my father goes crazy. In the winter we always go skiing and that is one of the best things in the year.
I love my family, but my mother is at the top, she is the best.

Dear John,
Thanks for your email.
In my family I like a lot Marie. It's my sister. I have 3 sisters but I'm going to talk you about Sophie. Sometimes we go shopping together and we kocht a lot of clothes. Marie is very friendly. We talk a lot together about our personnal life: about boys friends, school.. It's funny. Last week I wend in her flat in Brussel. She's a student in chemistery, The day we went shopping for find a dress for her. We finded it and she's very beautiful.
See you soon Isabellea

Kader 2. Voorbeeld van uitwerkingen door leerlingen

zinsbouw. De eerste uitwerking is beoordeeld als B1 en de tweede als niet-B1. De voorbeelden zijn ontleend aan het internationale rapport.

Resultaten van Nederlandse leerlingen

In het kader van het onderzoek zijn vier grenzen bepaald: tussen –A1 en A1, tussen A1 en A2, tussen A2 en B1 en tussen B1 en B2. Dat betekent dat alleen de ERK-niveaus A1, A2 en B1 goed zijn afgebakend. In de tabellen 1 en 2 zijn daarom de leerlingen die nog niet A1 hebben gehaald geclassificeerd als –A1 en leerlingen die B2 hebben gehaald als B2⁺. Omdat er geen opgaven voor niveau C1 in de toetsen zijn opgenomen, kan niet met zekerheid gezegd worden op welk van de hogere niveaus die leerlingen zich bevinden. Hun niveau is ten minste B2. Een van de redenen waarom geen opgaven op C1-niveau zijn opgenomen, is de veronderstelde cognitieve ontwikkeling van de leerlingen die meededen aan het onderzoek. Het ERK-niveau C veronderstelt namelijk een denkniveau dat bij niet veel van de leerlingen in de populatie geacht werd aanwezig te zijn. Het is echter gebleken dat een deel van de populatie zich bevindt op niveau B2 of hoger. Er is mogelijk sprake van een plafondeffect doordat er geen opgaven waren op C1-niveau.

Bij Engels luisteren bevindt zich 59,2 procent van de leerlingen op B2-niveau of hoger. Voor Engels lezen is het percentage 36,6. Voor schrijven is dit percentage een stuk lager, namelijk 11,7 procent. Slechts een klein gedeelte van de leerlingen bevindt zich voor Engels schrijven nog niet op niveau A1, terwijl voor lezen het percentage leerlingen dat nog niet A1 heeft bereikt 4,2 procent is. Zie verder tabel 1.

Voor wat Duits betreft, liggen de percentages leerlingen die zich op B-niveau of hoger bevinden voor luisteren en lezen dicht bij elkaar. Bijna alle leerlingen bevinden zich voor Duits schrijven op niveau A1 of hoger. Zie verder tabel 2.

Resultaten vergeleken met andere landen

Tabel 3 en 4 geven een rangordening van landen voor respectievelijk Engels en Duits, gebaseerd op een gemiddelde over vaardigheden van de percentages leerlingen met een bepaald ERK-niveau. Bij zowel het middelen van de percentages over vaardigheden als de methode voor de rangordening kunnen vraagtekens worden geplaatst. Men kan zich bijvoorbeeld afvragen of de drie getoetste vaardigheden even zwaar zouden moeten wegen (hebben de drie getoetste vaardigheden een gelijk belang?). De gebruikte rangordening is gebaseerd op percentages B1 en B2 of hoger, minus de percentages –A1 en A1, maar

ERK-NIVEAU	PERCENTAGE LEERLINGEN		
	luisteren	lezen	schrijven
–A1	2,4	4,2	0,4
A1	10,4	22,8	9,5
A2	10,1	15,0	30,0
B1	17,8	21,5	48,3
B2 ⁺	59,2	36,6	11,7

Tabel 1. Het percentage leerlingen op de ERK-niveaus voor Engels luisteren, lezen en schrijven

men zou ook een andere methode hebben kunnen kiezen die tot een andere rangordening had kunnen leiden. Ondanks deze bezwaren zijn omwille van de volledigheid de rangordeningen voor Engels en voor Duits – gebaseerd op de *executive summary* van het internationale rapport – gegeven.

Overige uitkomsten

Hier volgt een aantal inzichten die het onderzoek heeft opgeleverd die mogelijk relevant zijn voor de onderwijspraktijk van de docent in de klas (zie ook European Commission, 2012; Kordes & Gille, 2012).

Doeltaal-voertaal

De meest in het oog lopende uitkomst van het onderzoek is dat Nederland zich in negatieve zin onderscheidt van de andere deelnemende landen en taalgemeenschappen in de frequentie waarmee docenten en leerlingen de doeltaal spreken tijdens de les. Vooral in de lessen Duits spreken zowel docenten als leerlingen

over het algemeen erg weinig Duits. Eerdere onderzoeken constateerden ook al een gering gebruik van de doeltaal als voertaal in de Nederlandse situatie (zie bijvoorbeeld Bonnet, 2002; Inspectie van het Onderwijs, 1999a, b, c; Kwakernaak, 2010).

Dit geringe gebruik van de doeltaal vormt zeker een uitdaging. De relatie van doeltaalgebruik met de resultaten van de leerlingen is namelijk voor alle vaardigheden (luisteren, lezen en schrijven) en voor beide doeltalen positief.

ICT-gebruik

Een tweede opvallende uitkomst is dat ICT-gebruik thuis door Nederlandse leerlingen voor het leren van de vreemde taal een negatieve relatie heeft met de vaardigheden in die taal. Hoe dit te verklaren is behoeft nader onderzoek. Mogelijk wordt ICT vooral remediërend ingezet voor het leren van de doeltaal.

ERK-NIVEAU	PERCENTAGE LEERLINGEN		
	luisteren	lezen	schrijven
–A1	1,4	4,3	0,9
A1	15,3	26,1	27,6
A2	23,1	17,5	40,3
B1	33,1	25	25,6
B2 ⁺	27,1	27,2	5,6

Tabel 2. Het percentage leerlingen op de ERK-niveaus voor Duits luisteren, lezen en schrijven

LAND OF TAALGEMEENSCHAP	ERK-NIVEAU				
	-A1	A1	A2	B1	B2 ⁺
Zweden	1	6	11	25	57
Malta	2	7	9	22	60
Vlaamse gemeenschap in België	1	7	12	29	51
Nederland	2	14	18	30	36
Duitse gemeenschap in België	2	15	25	34	24
Estland	7	20	12	20	41
Slovenië	6	22	18	25	29
Kroatië	11	23	19	24	23
Griekenland	13	23	16	22	26
Bulgarije	20	29	16	16	19
Franse gemeenschap in België	11	36	24	19	10
Portugal	20	33	16	16	15
Spanje	22	35	16	14	13
Polen	24	34	17	15	10
Frankrijk	31	40	15	9	5

Tabel 3. Rangordening Engels van de deelnemende landen en taalgemeenschappen over de drie vaardigheden heen

LAND OF TAALGEMEENSCHAP	ERK-NIVEAU				
	-A1	A1	A2	B1	B2 ⁺
Nederland	2	23	27	28	20
Franse gemeenschap in België	11	39	23	16	11
Estland	14	40	21	15	10
Slovenië	14	44	19	11	12
Bulgarije	25	39	15	12	9
Kroatië	24	47	16	8	5
Engeland	30	52	12	5	1
Polen	43	42	9	4	2

Tabel 4. Rangordening Duits van de deelnemende landen of taalgemeenschappen over de drie vaardigheden heen

Nederlandse docenten zeggen van de vier vaardigheden (inclusief spreken) de meeste nadruk te leggen op lezen in hun lessen

Nadruk op lezen

Verrassend is ook dat Nederlandse docenten in beide talen van de vier vaardigheden (inclusief spreken) de meeste nadruk zeggen te leggen op lezen in hun lessen en daarna op luisteren; dit geldt nog sterker voor Engels dan voor Duits. In landen als Malta, Zweden, de Vlaamse gemeenschap in België en vooral Estland is dit veel minder het geval, terwijl in deze landen het percentage leerlingen op B2-niveau voor Engels lezen hoger is dan in Nederland.

Docenten Duits leggen relatief weinig nadruk op schrijven. Dit is mogelijk een van de verklaringen voor het feit dat de helft minder Nederlandse leerlingen B1-niveau of hoger halen voor Duits schrijven dan voor Engels schrijven. Daarnaast is het voor de resultaten Duits schrijven positief als de docenten wijzen op overeenkomsten tussen talen.

Taalprojecten

Nederlandse scholen organiseren weinig taalprojecten, zoals talenclubs, taalwedstrijden en samenwerkingsprojecten met buitenlandse scholen. Door deelname aan taalprojecten wordt vooral de schrijfvaardigheid Duits beter, dus het stimuleren van dergelijke projecten is het overwegen waard.

ERK en taalportfolio

Het gebruik van het ERK is alleen verplicht in Nederland voor de ontwikkeling van het examenprogramma of de examensyllabus en voor geen enkel doel aanbevolen. In de meeste andere landen is het gebruik van het ERK aanbevolen voor alle doeleinden (de ontwikkeling van curriculum of syllabus, in de docentenopleiding, bij de toetsing, het ontwikkelen van lesmateriaal en in de communicatie met belanghebbenden, zoals ouders).

Het aantal docenten dat zegt het ERK in de lespraktijk te gebruiken is in alle landen gering, hoewel 60 procent van de Nederlandse docenten Engels en bijna 70 procent van de Nederlandse docenten Duits zeggen dat ze training hebben gehad in het gebruik ervan. In Nederland zegt respectievelijk 55 en 30 procent van de docenten Engels en Duits een training te hebben gehad in het gebruik van een taalportfolio.

Nascholing

Nascholingscursussen gevolgd door docenten waarbij de nadruk meer ligt op taalaspecten dan op didactische aspecten dragen bij aan een betere schrijfvaardigheid Engels en Duits van leerlingen. Nederlandse docenten Engels volgden juist vaker bijscholingscursussen gericht op didactiek.

Tto-scholen

In de steekproef scoren vwo-leerlingen op tto-scholen hoger op de Engelse vaardigheden dan vwo-leerlingen op scholen die geen tto aanbieden. Door het kleine aantal tto-scholen in de steekproef (5) kunnen deze verschillen niet gegeneraliseerd worden naar de totale populatie van tto-scholen. Bovendien volgen niet alle vwo-leerlingen op tto-scholen daadwerkelijk tto-onderwijs.

Conclusie

Het is bijna ondoenlijk het zeer uitgebreide onderzoek naar de taalvaardigheden in Europa in kort bestek samen te vatten. Daarom hebben we alleen die uitkomsten van het onderzoek aangestipt op grond waarvan docenten hun dagelijkse onderwijspraktijk, zo nodig, kunnen aanpassen. Het volledige Nederlandse rapport is te downloaden van de Cito-website, <<http://tiny.cc/lm-eslc>>. Het internationale rapport is te downloaden van <<http://tiny.cc/lm-eslcint>>, en de *executive summary* van <<http://tiny.cc/lm-eslcex>>. ■

LITERATUUR

- Bonnet, G. (Red.). (2002). *The assessment of pupils' skills in English in eight European countries*. Parijs: The European Network of Policy Makers for the Evaluation of Education Systems. Geraadpleegd op <http://www.eva.dk/projekter/2002/evaluering-af-faget-engelsk-i-grundskolen/projectprodukt-af-assessmentofenglish.pdf>
- European Commission. (2012). *First European Survey on Language Competences: Final report*. Brussel: Auteur.
- Inspectie van het Onderwijs. (1999a). *Duits in de basisvorming: Evaluatie van de eerste vijf jaar*. Den Haag: SDU.
- Inspectie van het Onderwijs. (1999b). *Engels in de basisvorming: Evaluatie van de eerste vijf jaar*. Den Haag: SDU.
- Inspectie van het Onderwijs. (1999c). *Frans in de basisvorming: Evaluatie van de eerste vijf jaar*. Den Haag: SDU.
- Kordes, J., & Gille, E. (2012). *Vaardigheden Engels en Duits van Nederlandse leerlingen in Europees perspectief: Resultaten ESLC 2011*. Arnhem: Cito.
- Kwakernaak, E. (2010). *Algemeendidactische trends en vreemdetaalonderwijs*. *Levende Talen Magazine*, 97(3), 10-14.